

14442 2-29

VII. válogatás

'90. május

Tartalomjegyzék

Bartha Zsuzsanna: Elnökségi tudósítás	3.
A költészet napja: április 11.	7.
Az édesanyák köszöntése	8.
Kitekintő	
Többet látott vakon, mint más az ép szemével	9.
Sajtófigyelő	9.
A tudomány világából	12.
Tájékoztató a Braille-könyvtárban 1989 márciusában tartott selejtezésről	16.
Borsodi randevú	
Kis-Varga József tudósítása	17.
Szabó Lászlóné: Babszem és cserép	18.
Dr. Domonkos János: Az andocsi templom látnivalói és a múzeum szépségei	21.
Semseyné Legeza Ilona: Könyvismertető	23.
Katalóguskiegészítő	24.
Zenei rovat	
Kas László: Niccolò Paganini emlékére	25.
Kiss János: Törődjünk többet egészségünkkel!	27.
Dr. Földiné Csák Valéria: BASIC	30.
Pis Mátyásné: Kötésminták	33.
Hirdetés	34.

Új címlapunk Bardócz Lajos grafikus műve

A Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségének folyóirata

Felelős kiadó: Erhartné dr. Molnár Katalin főtítkár

Felelős szerkesztő: Bartha Zsuzsanna

Kiadóhivatal 1146. Budapest, Május 1. út 47.

Telefon 1-210-440/14 mellék

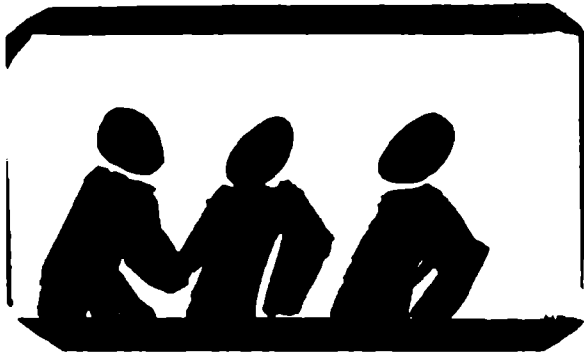
ISSN

0209-6765

Szerkesztőségi közlemény

Ezúton tájékoztatjuk az olvasókat, hogy dr. Szigeti György, a VGYOSZ Baranya megyei szervezetének titkára és a Központi Elnökség tagja képviselő-

ként bekerült a parlamentbe. Gratulálunk a szép sikerhez és lapunk következő számában közelebbről is megismerkedhetnek személyével.

Bartha Zsuzsanna

Elnökségi tudósítás

A VGYOSZ Központi Elnöksége 1990. április 26-án ülésezett. Igazoltan maradt távol: dr. Hohl József, dr. Kiss László, Szabó József és dr. Szigeti György.

A tanácskozás négy napirendi pontot tárgyalt.

Először az értekezletre meghívott két vendég, Marosi László, a Szegedi Fonalfeldolgozó Vállalat és Köves Gábor, a Fővárosi Kefe- és Seprűgyártó Vállalat igazgatói adtak tájékoztatást a két célvállalat gondjairól, eredményeiről.

Az utánpótlás mindkét vállalatnál komoly gondot jelent. Szegeden arányait tekintve meglehetősen kevés látássérült dolgozik az üzemben, pedig hely és munka akadna számukra. Terveik között szerepel a bedolgozó hálózat további fejlesztése. Így sok, kistelepülésen élő látássérült embernek lehetne munkát teremteni.

A hozzászólásokban elismeréssel illették az elnökség tagjai a vállalat fejlesztéseit.

A Fővárosi Kefe- és Seprűgyártó Vállalatnál is gond az utánpótlás, de

nem mennyiségi, hanem minőségi szempontból. Itt a látássérült dolgozók száma jelentős, közel 300 fő. Sajnálatos módon „lenézett dolog” célvállalatnál elhelyezkedni. Ezért csak a közepes és a gyenge képességű fiatalok választják ezt a munkaalkalmat. Az egyes szakmákra történő jó minőségű betanítás nehezebb feladat.

Mindkét igazgató örömmel fogadta azt a határozatot, amit az április 20-án a gyengénlátás helyzetéről rendezett kerekasztal-értekezlet fogadott el, miszerint:

A VGYOSZ szorgalmazza az illetékes minisztériumoknál egy speciális ipari szakiskola mielőbbi beindítását. (Ezt a határozatot a Központi Elnökség is jóváhagyta.) Ez a létesítmény várhatóan könnyíti majd a célvállalatok utánpótlási nehézségeit is.

Köves Gábor szólt még a Védett Szervezetek Országos Szövetségéről, s arról az óhajról, hogy szeretnének szorosán együttműködni a VGYOSZ-el. Elmondta, hogy a jelenlegi adó- és társadalombiztosítási

4

rendszer igen nagy gondokat okoz a vállalat működésében. A jövőben egy olyan új adó- és biztosítási rendszerre lenne szükség, ami jobban vé-

di a rokkant embereket. Biztató, hogy a pénzügyi kormányzat a non-profit szféra bevezetését tervezi már 1991-re. Mindez komoly kihatással lenne a célvállalatok gazdálkodására, s megteremthetné esélyegyenlőségüket a piacon. Figyelemre méltó elgondolás, hogy a Védett Szervezetek Országos Szövetségéhez tartozó szövetkezetek, vállalatok egy közös üzlet megnyitását tervezik. Azon is gondolkodik a vállalat, hogy a kefe és seprű árusítására visszaállítja az egykori ügynői hálózatot.

A napirendi ponthoz többen is hozzászóltak. Pinviczki György szerint számolni kell azzal is, hogy a telefonkezelői munkahelyek száma csökkenni fog, s a célvállalatoknál ezekkel az emberekkel is számolni lehetne. Dr. Molnár Antal javasolta, hogy a látássérültek iskoláiból kikerülő gyerekeket és szüleiket jobban meg kellene is-

Köves Gábor, a Fővárosi Kefe- és Seprűgyár Igazgatója beszámolóját tartja. (Jobbra tőle Csengeri József elnökségi tag, Hajdú-Bihar megye).

Erhartné dr. Molnár Katalin

mertetni a célvállalatokkal és az ottani munkalehetőségekkel. Marosi László igazgató javasolta, hogy a látássérültek képzésében komoly szerepet kapjon a nyelvtanulás. Ehhez a vállalat is jelentős támogatást nyújtana. Fordítóként, tolmácsként szükség lenne rájuk a célvállalatoknál már most is. Az elnök mindkét igazgató tájékoztatóját megköszönte.

2. napirendként Petrics Jánosné, a Békés megyei szervezet titkára számolt be munkájukról. (A beszámolót az elnökség jegyzőkönyvi dicséretben részesítette.)

Az írásos beszámolót az elnökségi tudósítás mellékleteként közlöm.

3. napirendi pontként Péger Ádám, a Gyógymasszőr Szakcsoport vezetője tartott tájékoztatót. A szakcsoport 1876-ban alakult. Évente kétszer jelenik meg igen színvonalas, pontírású folyóiratuk, valamint egyszer annak hangos melléklete. 1984 óta működik szakmai klubjuk, ahol rendszeresen előadások hangzanak el, valamint al-

kalmat kínál a gyógymasszőröknek egymás jobb megismerésére. Az idén ünneplik a gyógymasszőrképzés 30. évét. Az ORFI (Országos Rheuma- és Fürdőigazgatóság) helyt ad a képzésnek és biztosítja az előadókat.

A szakcsoport azon fáradozik, hogy a szakma „ne híguljon fel”, s csak valóban a legjobb képességű látássérült emberek válhassanak gyógymasszőrré. Nagy gond, hogy a mai napig nem ismerték el szakmaként. Ez a jövő egyik fontos tennivalója. A VGYOSZ tervei között szerepel egy Gyógymasszőr Oktatási Központ létrehozása, ahol masszázs-szalon is működne. Ezt az elképzelést a szakcsoport messzemenőig támogatja. Befejezésül Péger Ádám elmondta, hogy 1990. június 29-én ünnepi taggyűlés keretében emlékeznek meg a gyógymasszőr-oktatás 30. évfordulójáról.

A szakcsoport beszámolóját az elnökség jegyzőkönyvi dicséretben részesítette. (A beszámoló csak szóban hangzott el.)

Ezt követően bejelentések következtek.

1. A VGYOSZ egy alapítványt hoz létre (egymillió forint induló összeggel az adományszámláról), amivel a látássérültek munkábaállásához szükséges segédeszközök beszerzését szeretné támogatni. Az alapítványhoz a szegedi és a budapesti célvállalatok máris csatlakoznak.

2. Olaszországban ez év őszén konferencia lesz a gyógymasszőrképzésről és a látássérült gyógymasszőrök foglalkoztatásáról. Ezen a VGYOSZ képviseltetni kívánja magát.

3. A Nemzetközi Térképészeti Társulás által rendezendő konferenciára Biró József századost — a dombornyomású térképek szakértőjét meghívták. Az út anyagi fedezetének felét

a honvédség biztosítaná. A VGYOSZ maximum 20 ezer forintig tudja támogatni a résztvételt.

4. Nagy Györgynének, a Tolna megyei szervezet volt titkárának a Braille-érem arany fokozatát, amit korábban az elnökség odaftélt, ünnepélyesen átadják.

5. A Győr-Sopron megyei szervezet elnöke, Gombos István lemondott.

6. A Fegyelmi Bizottság határozatot hozott a Bányóczyi István sorstárs rágalmozási ügyében. A határozat alapján, fegyelmi vétség hiányában Bányóczyi Istvánt felmentették a rágalmozás vádjá alól.

7. A VGYOSZ az MTV 1. csatornáján 1990. április 22-én a vakok javára és tiszteletére rendezett koncerttel kapcsolatosan elhangzott riport miatt helyreigaztást kér. (A helyreigaztás 1990. április 28-án elhangzott — a szerk. megjegyzése.)

4. napirendi pontként a negyedéves határozatok teljesítésének felülvizsgálata következett. Érdemi vita nem volt s a napirendi pontot elfogadták.

Szeretném megjegyezni, hogy az ülésekről egy-egy alkalommal távolmaradók nagymértékben csökkentik az elnökség munkájának folyamatosságát és hatékonyságát. Nem egyszer megtörtént már a mostanihoz hasonlóan, hogy az ülés nem volt határozatképes a hiányzók létszáma miatt. Az elnökségi tagság nem kis terheltséget jelent ugyan, de annak, aki vállalta, maradéktalanul illik teljesítenie kötelezettségét.

Az ülés az elnöki zárszóval fejeződött be.

Az elnökségi tudósítás melléklete

A Békés megyei szervezet beszámolója az 1987-es választás óta végzett munkáról 1990. március 31-ig. (Kivonatos ismertető)

A Békés megyei szervezet 1954-ben alakult. Jelenleg 1028 tagja van, ebből 62 fő dolgozik, a többi nyugdíjból él. A dolgozók telefonkezelőként, gyógymasszőrként vagy zenészként tevékenykednek. A szervezet foglalkoztatóval nem rendelkezik. A jelenlegi elnökséget 1987. szeptember 1-én választotta meg a tagság. Az Országos Elnökség által ismert okok miatt azonban Vantara András titkár 1988-ban lemondott, helyette az elnökség saját soraiból Petrics Jánosné választotta titkárrá, aki 1989. január 1-én lépett hivatalba. Ugyancsak kivált az elnökségből betegség miatt Gulyás Béláné és Kisvárdai Sándorné.

Az adományszámlán 1989. január 1-én 3320 Ft volt, s ezért adott volt a feladat a pénzügyi források növelésére. Levélben fordultunk a megye nagyobb vállalataihoz segítségért. Az eredmény 108 ezer forint lett.

A belépési nyilatkozat mellé szöveges tájékoztatót készítettünk, mely tartalmazza a szövetség céljait és feladatait.

A megyei szervezetnél hét körzeti csoport működik. Működésük kielégítő, munkaterv szerint dolgoznak, általában havonta találkoznak. A körzeti csoportoknak a megyei szervezet egy alkalommal évente — április május hónapban — beszámolót tart.

A megyei szervezet hétfőn, szer-

dán és pénteken délelőtt fogadónapot tart. Úgy érezzük, hogy az elnökség élvezi a tagság bizalmát; elég nagy az ügyfélforgalom, néha csak meglátogatnak, hogy elmondják örömeiket, bánatukat. Igyekszünk mindenkinek valami vigaszt, segítséget nyújtani. A problémák: lakás-, egészségügyi, megélhetési, családi és munkába helyezési gondok. Megyénkben különösen ez utóbbi jelent súlyos problémát.

Ez évtől az elnökség bevezette azt, hogy az elnökség tagjai bejönnek egy-egy fogadóóra személyesen megismerkedni a problémákkal.

Kedvezményes vásárokat szervezünk a tagok részére. Ezeknek nagy sikere van, s a kapcsolatok ápolására is kiálóan alkalmas.

Ugyanezt a célt kívánjuk elérni a kirándulásokkal. 20 fővel megalakítottuk a Természetjáró és Természetvédelmi Szakosztályt. Sajnos a goal-bal sporkört nem tudjuk működtetni teremhiány miatt. A sakkozás ismét hódít a megyében. Békéscsabán klubot szerveztünk, mely eddig nem volt.

Elnökségi üléseket kéthavonta tartunk. Az elnökségen belül egyetértés van, s az adminisztrátor munkájával maximálisan elégedettek vagyunk.

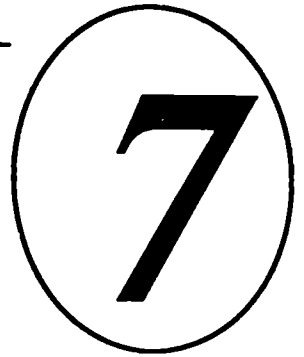
A pénzügyi fegyelmet igyekszünk betartani. A tagokat az alapszabály szerint vesszük fel, minden esetben figyelembe véve a szemorvos véleményét, valamint a személyi járadékot megállapító határozatot. Az idén elég sok jogtalan kérelmet utasítottunk vissza (nem volt meg a 67 százalékos látáscsökkenés).

A Békés megyei szervezetnek több év óta működő énekkara van.

1989. szeptember 23-án Békéscsabán társszervezeteinkkel „Rokkantak Napja” elnevezéssel egész napos rendezvényt szerveztünk, melyet a megyi Tanács általános elnökhelyetese nyitott meg. Ez alkalommal énekkarunk is fellépett.

Petriccs Jánosné titkár

A Költészet Napja: április 11.

Ez a nap egyben József Attila születésnapja is. A legméltóbban saját versével „idézhetjük szellemét”.

József Attila: Születésnapomra

Harminckét éves lettem én —
meglepetés e költemény
csecse
becse:

ajándék, mellyel meglepem
e kávéházi szegleten
magam
magam.

Harminckét évem elszelelt
s még havi kétszáz sose telt.
Az ám,
Hazám.

Lehettem volna oktató,
nem ily töltőtoll-koptató
szegény
legény.

De nem lettem,
mert Szegeden
eltanácsolt az egyetem
fura
ura.

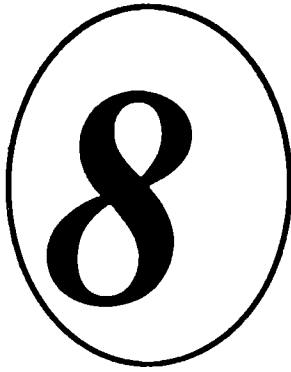
Intelme gyorsan, nyersen ért
a „Nincsen apám” versemért,
a hont
kivont

szablyával óvta ellenem.
Ide idézi szellemem
hevét
s nevét:

„Ön amig szóból értek én,
nem lesz tanár e féltéken” —
gagyog
s ragyog

Ha örül Horger Antal úr,
hogy költőnk nem nyelvtant tanul,
sekély
e kéj.

Én egész népemet fogom
nem középiskolás fokon
taní-
tani!

Tisztelettel és szeretettel köszöntjük az édesanyákat anyák napja alkalmából

a szerkesztőség

Farkashalmi Gyula

Nagymamám

Ó, nagymamám, te drága lélek!

Ott túl a csillagok felett,

Fehérruhás szelíd alázat —

Így őrzöm mindig képedet.

Öledbe vettél, énekeltél,

Dalokból fontál koronát,

Hangod kristályos tiszta fényét

El nem felejtí unokád.

Kérleltelek, hogy énekelj még:

Esdő fohászod égbe szállt.

Szelíd hiteddel mennybe vittél,

hogy megmutassad szép hazád.

Gyermeki lelkem itta szódat,

Dalolt a szívünk lelkesen,

Mesék honába vitt fel engem

Hangod zenéje fényesen.

Karodban mindig megnyugodtam:

Belőled áradt a vigasz.

Nem értettem még, éreztem csak,

Hogy szíved tiszta, jó, igaz.

Tudod, az évek elrepültek ...

Körülvesznek a bánatok,

De könnyek közt megnyugszom most is,

Ha bármi bánt, s rád gondolok.

Vándorutadnak régen vége:

Jézus átvette terheid.

Nincs durva szó, se kín, se bántás,

És megszűntek gyötrelmeid.

A béke szent honában élsz te,

Átölel égi fényözön,

Fogadd el mégis unokádtól

E verset, melyben megköszön

Mindent, mit adtál: tiszta álmot,

Egy szebb jövő ígését,

A békevággy harmóniáját

S a türelemnek lágy ölet.

Ott állsz a Bárány trónusánál,

Kezedben karcsú pálmaág ...

A lelki fény jelképe lettél,

Kicsinyke mécses, égi láng.

KITEKINTŐ

Többet látott vakon, mint más az ép szemével

Az ország házából a Szabad Európába

(Megjelent a Mai Nap c. lap március 22-i számában)

Sokan abban a hitben élnek, hogy a demokratikus választást, a kampányt, az ellenzéki jelölést 1947 után most „találták fel” újra. Pedig nincs így. Amikor a választójogi törvény 1970-ben elfogadott módosítása után először lehetett egy körzetben több képviselőjelöltet állítani, az 1971. áprilisára kiírt választásokon egy csoport lelkes ember megpróbálkozott a valóban demokratikus jelöléssel és szavazással. Igaz, rá is jöttek a választásokat kézben tartó „illetékesek” a történelekből, hogy hol a „hiba”, a következő szavazásoknál már a jelöléseket is kézben tartották. A 71-es óbudai intermezzót pedig olyan sikeresen igyekeztek kitörölni a köztudatból, hogy ma már alig emlékszik valaki Szép Zoltán választási harcára.

Óbudán, a 6-os számú fővárosi választási kerületben évek óta — a statisztikai szempontoknak megfelelően — Korpai Jánosné volt a képviselő: mert nő volt, mert fizikai munkás volt és mert általában „nem volt vele semmi baj”. Jelölték is újra 1971 elején, a jelölógyűlésen, annak rendje és népfrontos módja szerint. Igen ám, de felállt egy-két lelkes értelmiségi és élve a törvény adta lehetőséggel, új jelöltet vétetett fel a listára: dr. Szép Zoltánt, a vak tanárembert, aki a Szőlő utca egyik panelházában lakott.

A meglepetés akkora volt, hogy a gyűlésen résztvevők meg is szavazták Szép jelöltségét. Sőt, egy harmadik jelölt is a listára került, egy másik munkásasszony, Takács Sándorné. (Máig sem tudható, hogy egy igazi munkást is akartak társai jelöltnek, vagy a megzavarodott „karmes-

terek” trükkje volt ez, hogy két munkásnő között, majd csak elvész az a vak ember ...)

Szabályos kortesháború bontakozott ki a hajógyárban és környékén, a Szőlő utcai lakótelepen és másutt. Az egyik jelölógyűlésen a Szép Zoltánt támadók egyike azzal próbált a munkásemberekre hatni, hogy hát gondolják csak meg, egy munkásasszony helyett olyan ember legyen a jelöltjük, akinek az apja református pap volt? Hümmögtek az óbudai melósok, majd felállt az egyik öreg szaki és visszakérdezett: — Szóval nem jó, mert az apja pap volt ... De a szomszéd 8-as körzetben dr. Beresztóczy Miklós úr jó lesz jelöltnek, mert neki nem az apja a pap, hanem ő maga apátplébános vagy mifene?

Döbönt csend után kiderült: Ez az „érv” valahogy nem jött be. Egy másik választási gyűlésen már arra sem volt rest valamelyik ellenagitátor, hogy így tegye fel a kérdést:

— Miért hiszik, hogy egy vak ember tud majd a maguk gondjaival foglalkozni?

Az izléstelen kérdés megfelelő válaszban részesült, történetesen szintén egy munkásembertől:

— Az lehet, hogy vak, de hogy többet lát a mi gondjainkból mint maguk, akár négy szemmel, az is igaz ...

Így jött el a választás napja, április 25., vasárnap. A Szép-lakásban összegyűlt csapat estefelé már izgatottan várta az eredményeket. Egy csomó fiatal újságíró, rádiós, MTI-s segített Zoltánnak, és egyi-

10

kük, a rádió hírszerkesztőségében a választási szabályokat is megszegve, még aznap este, a 10 órás hírekben bementatta az egyetlen háromjelöltes körzet eredményét, biztos, ami biztos ... Győzött dr. Szép Zoltán 56,1 százalékkal, Korpai Jánosné 35, Takács Sándorné 7,6 százalékot kapott.

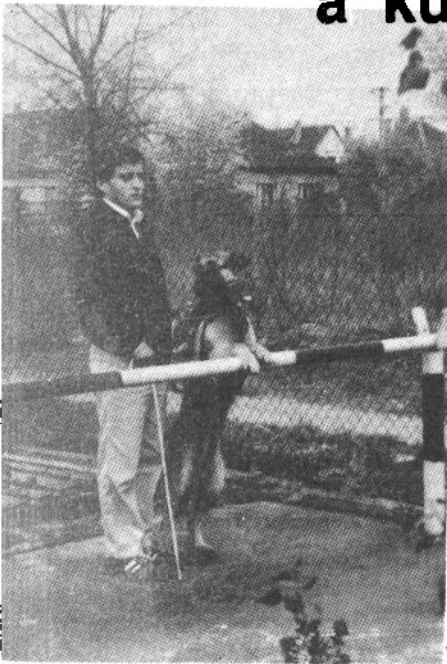
Bekerült hát a parlamentbe 1947 után 24 évvel az első nem hivatalos jelölt. Hogy ott mit tett, mit tudott tenni az adott helyzetben — az már másik történet.

Mint ahogy az is, miért és hogyan lett a Szabad Európa Rádió munkatársa Münchenben.

Szerettük volna erről megkérdezni, de sajnos, az elmúlt egy hétben nem sikerült vele kapcsolatot teremteni, pusztán üzenettrógiókkal tudtam társalogni ...

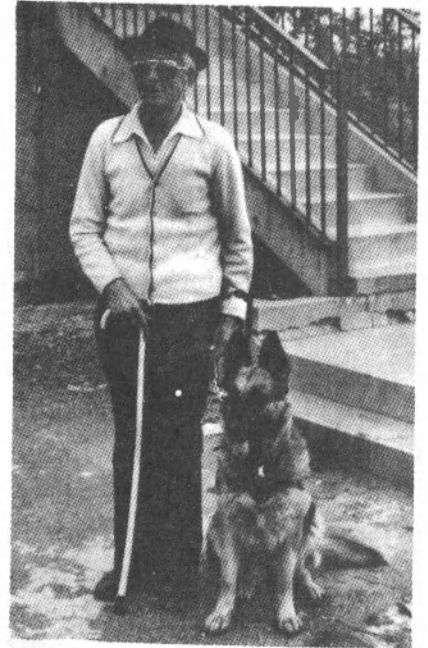
Szatmári Jenő István

Pillanatképek a kutyakiképző iskolából

Copyright by Cecil:
Török Imre Cecil
nevű vezetőtársa
sajátos módon jelzi
a zárt sorompó
jelenlétét (balra)

A vizsgapálya vége.
Légrády József
Oly nevű
kutyájával.
A további
akadályok
ezután már
„élesben”!

SAJTÓFIGYELŐ

(Magyar Szó 1990. április 3.)

Beszélő bot vakok számára

Az idei genfi Nemzetközi Találmányok 18. Árumintavásárán rekordszámú kiállító vett részt. Több mint 1000 találmányt mutattak be, többek között

egy beszélő botot vakok számára, hamis pénzt felfedező készüléket, egy téglát, melyet a dühös néző rádob a tévékészülékre, az azonban nem rongálódik meg, csak automatikusan kikapcsolódik. A vásár képviselője kijelentette, hogy azt a találmányt, mely tavaly megnyerte az első

díjat — ez egy gomb, mely rátapad a ruhára, nem kell rávarrni — már meg lehet vásárolni az üzletekben.

**(Népszava,
1990. április 18.)**

A világot már hét éve sikerrel járja Heljä Liukko-Sundström keramikus művésznő kiállítása. Tappi nevű nyúlról szóló meséjét kerámiaképekben, szobrokban is megörökítette, így ezeket a csökkentlátású gyerekek maguk elé képzelhetik.

**(Népszava,
1990. április 18.)**

Bibliamúzeum a Ráday utcában

Évtizedeken át mintha nem is lett volna soha. Ha mégis beszéltek róla, csak úgy, mint a vallásos ember hitéletének kelléktárába tartozó alapvető útmutatóról. Manapság reneszánszát éli, ismerni akarja hívó és hitetlen egyaránt.

A bibliáról van szó.

A Budapesti Bibliamúzeumban ritka kincsekben gyönyörködhet a látogató. Itt a Magyarországi Református Egyház Duna-melléki egyházkerületének Ráday kollégiumában, a földszinten, a falon tábla hirdeti: „Gondolkodás-módunkat, szokásainkat, nyelvünket, irodalmunkat, képzőművészetünket, zenénket alapvetően meghatározta, mind a mai napig velünk él a Biblia. Mindannyiunk közös kincsét a világon 1884 nyelvre fordították le.”

A földszinti folyosón, a falon kinyitott színes fotók. Egyházi szertartások, rituális jelenetek: a hitélet meghatározó pillanatai. Békésen megfér egymás mellett a protestáns konfirmáció a zsidó fiú tóraolvasásával, a katoli-

kus hívők oltárszentséget magukhoz vevő pillanata az ortodox papok elmélyült imádkozásának megörökítésével...

Alatta a tárlókban különlegességek sorakoznak. Így pl. Zamenhof eszperantó bibliafordítása vagy a Hollandiában nyomtatott, 1661-ben megjelent német és flamand nyelvű, iniciálékkal díszített, bőrkötéses Biblia. Szíven ütő a látó embernek a Braille-írással nyomtatott testamentumot nézni. Mint ahogy lehet melengető, hogy az orosz, a szlovén, a cseh, a szerb, a francia, az orosz mellett amhara, örmény, arab, hindi, khmer, urdu, kínai és japán nyelven, az eszkimók pedig szintén anyanyelvükön olvashatják.

A két teremből álló kiállításon megélevenedik az emberiség története. Van itt Krisztus születése előtti időkből származó papirusztöredék, térkép a babiloni fogság és visszatérés korából, az időszámításunk előtti VI. századból. Pénzek, érmék másolatai az üveglapok alatt és egy képzőművészeti ritkaság: Ádám és Éva örök kettőse, freskóként.

A legkorábbi kódexekről készült fotómásolatok, mint pl. a Codex Vaticanus 1475-ből, éppúgy elkápráztatja a mai látogatót, mint az 1599-ből származó, tizenkét nyelvű Nürnbergi Biblia. A becses remekművek között ott a Nécsei Biblia és a valódi szellemi „csemegék” közül egy reneszánsz kori velencei kiadvány, valamint Erasmus fordítása, egy bázeli nyomda remekévé 1570-ből.

Csak ízelítőnek elegendő e néhány érdekesség a téma iránt érdeklődő számára. A többről érdemes személyesen meggyőződni a Ráday-kollégiumban.

12

A tudomány világából

Görgényi Miklós *Hírmagyarázat*

Március utolsó hetében a nemzetközi rádió- és tévéállomások rövid időre az atombombagyártás gondosan titkolt folyamataira irányították a figyelmet. A londoni Heathrow repülőtéren a hatóságok olyan elektronikus eszközöket koboztak el, melyek állítólag útban voltak az USA-ból Irak felé. Bár már 45 éve, hogy az Egyesült Államok atombombát dobott Hirosimára és Nagaszakira, a titkot, hogyan lehet atomrobbanást előidézni, szigorúan őrzik az a néhány ország, mely ennek birtokában van. Ezen idő alatt más országok, melyek szintén szeretnének atombombával rendelkezni, időről időre megkísérelték, hogy valahogyan hozzájussanak azokhoz az eszközökhöz, melyeket maguk nem képesek előállítani. E legutóbbi kísérletnek során az újságírók által atombombagyújtó szerkezeteknek nevezett alkatrészeket akartak lopni. Őt személyt letartóztattak, és — amikor e sorokat írom — egyiküket már kitoloncolták Angliából felrakva őt a bagdadi repülőre.

A kérdéses, thyatronnak nevezett eszköz nélkülözhetetlen az atombomba berobbantásához. Az ember azt hihetné, hogy egy ennyire fontos alkatrész bizonyára nagy méretű, valójában azonban egészen kicsiny: a

gáztöltésű üvegcső kb. 2 cm hosszú és 1 cm átmérőjű.

Ámbár a thyatron pusztán egy kapcsoló, és egészen hétköznapi készülékekben is használnak hasonlókat, ez egy igen különleges kapcsoló. Sajátságos működésének lényege az, hogy igen nagy áramot tud nagyon rövid idő alatt bekapcsolni. Adott esetben 200 amperes áramot a másodperc milliomod részénél is rövidebb idő alatt. Hogy fogalmat alkothassunk ennek az árammennyiségnek a nagyságáról, hadd mondjam el, hogy lakásomban két 6 amperes biztosítékon keresztül zajlik az egész áramfogyasztás, azaz egyik készülékem áramfelvétele sem haladja meg a 6 amperet.

De miért kell ezt a nagy áramot ilyen hirtelen kapcsolni? E kérdés megválaszolásával az atombombák felépítésének alapvető problémájához érkeztünk. Az atombombák „szívét” egy hasadóanyag-gömb alkotja, rendszerint plutónium és/vagy uránium, mely esetleg nem nagyobb, mint egy férfiököl. Egy darabka plutónium vagy uránium — bármely erősen sugároz is — nem robban fel minden további nélkül. Ha azonban egy bizonyos mennyiség együtt van belőle, a természetesen, spontán bomló atomokból származó elemi részecskék mennyisége elegendő ahhoz, hogy e „kritikus tömegben” beinduljon a „láncreakció”: egyik atom bomlásterméke elbontja a másik atomot, és így tovább.

A kritikus tömegnyi hasadó anyag tehát nem egy tömbben van a bombában, hanem darabokban, és ahhoz, hogy a bomba felrobbanjon, erősen össze kell préselni az urániumot. Ezt úgy oldják meg, hogy a bomba szívét hagyományos robbanóanyaggal veszik körül és ezt a hagyományos robbanóanyagot zárt térben hirtelen és egyszerre felrobbantják. A robbanás teljes energiáját csak úgy lehet a hasadó anyagra összpontosítani, ha a robbanás összehangoltan megy végbe. Ennek a robbanóanyagnak a begyűjtésére szolgál a thyatron.

Ha a robbanási energiát nem sikerül a hasadó anyagra összpontosítani, az atombomba nem indul be. Hiá-

ba ismeri valaki a gyártás elvét, valójában igen nehéz az atombombát felrobbantani. Ezért is kísérleteznek egyre újabb és újabb szerkezetekkel.

A hidrogénbomba háromlépcsős: a hagyományos robbanóanyag begyűjti az urániumbombát, majd ennek hője és nyomása indítja be a hidrogénfúziót, a két-két hidrogénatom héliummá való összeolvadását. A hidrogénbombában tehát az „egyszerű atombomba” csak a gyutacs szerepét játssza.

13

R. Gonin

Merre tart a Braille-rendszer?

(Megjelent a Vak Eszperantisták Nemzetközi Ligája folyóiratának az „Esperanta Ligilo”-nak 1989. évi 6. számában. Ford: Pálfi Ferenc.)

Egyik holland barátunk arról tudósított minket, hogy országában néhány személy már nem egyszer ajánlotta több jel megváltoztatását is, amelyeket az ottani nyelvben használnak, „jobbítás céljából”. Ez nyugtalanítja őt, és szeretné kikérni a külföldiek véleményét.

Természetesen nincs jogunk beavatkozni ennek vagy annak az országnak az ügyeibe. De összességében a Braille-rendszer erkölcsileg, a világ vakjainak közös tulajdona, és a fejlődés nem hagyhat minket közöm-

bösen. Legalábbis kifejtjük álláspontunkat ezzel a problémával kapcsolatban. Reméljük, hogy a különböző országokból való olvasók is közlik véleményüket.

Az elején Louis Braille, amikor elhatározta, hogy hatpontos alapot ad tapintható olvasási rendszerének, azt az anyanyelvéhez, a franciához alkalmazta, annak sok függelékes betűjével és fő írásjeleivel. Később néhány kiegészítés is jött hozzá, pl. a nagybetű kulcs és a verssor jel.

Louis Braille azonban, maga is zenész lévén, sohasem hitte fanatikusan, hogy rendszerének kevés (63) jele merev, állandó azonosságban vissza tudná adni mindazokat a jeleket, amelyeket a látók használnak, vagy használhatnak. Ellenkezőleg, már az elején megértette, hogy egy Braille-jel, a körülményektől, vagy az alkalmazott feljegyzéstől függően egészen különböző jelentéseket is felvehet, és fel is kell vennie. Ezt bi-

14

zonyítja annak igen korai elfogadása, hogy a számjegyeket olyan jelek képviseljék, amelyek más esetekben betűkként szolgálnak, valamint hogy a

központosítás jeleinek a matematikai jel értékét is megadják, pl. a felkiáltójelnek a plusz funkciót. De ezen a területen sokkal messzebb is eljutott és csodálatos ajtót nyitott, amikor megteremtette a Braille hangjegyírásnak alapjait, amely elveiben nagyon is eltér a látó rendszertől, és mégis képes azt rendkívül pontosan követni a gyakorlati alkalmazásban. Más területen Louis Braille kezdeményezte a gyorsírást is négy pontos rendszer alapján, ez azonban csakhamar átengedte a helyet Ballu gyorsírási rendszerének, amely az összes Braille-jelet felhasználta és viszonylag nagy sikerrel érvényesült egészen Maurice de la Sizeranne helyesírási rövidítés rendszerének kitalálásáig.

Több évtizeden át sokan fáradoztak a Braille-rendszernek a különböző nyelvekre való alkalmazásán. Ez néhányszor igen zavaros módon történt, mert egyszerre több „ábécé” is megjelent ugyanarra a nyelvre, s nagyon könnyen figyelmen kívül hagyták a más országokban folyó munkákat és a több nyelvben is közös, ugyanazon látó jeleket különböző Braille-jelekkel adták vissza. Az egyik megosztó tényező az az elképzelés volt, hogy a leggyakoribb betűk a legkevesebb pontot tartalmazzák a Braille-rendszerben (érthető elképzelés abban a korban, amikor csak kézzel írtak). Egy betű gyakorisága azonban nyelvenként erősen változó, úgyhogy valamely „ábécé”-nek egy másik nyelvbe való átvitele komoly fejtörést okozott. Szerencsére 1878-ban a vakok neveléséről rendezett fontos nemzet-

közi kongresszus meghozta, ha nem is az egységet (amely nem volt elérhető a rendszer határai, valamint a látók által használt nyelvi írásmódok bősége és változatossága miatt), de legalább a harmóniára, a közös betűk, vagy jelek azonos kialakítására való igen erős tendenciát. Később sok új „ábécé” jelent meg a Braille-családban. Ezek az újítások gyakran áldozatul is estek a káosznak, mert szerzőik elszigetelten működtek. Ugyanakkor a zenei és matematikai tudományok — többek között — nagyot fejlődtek, és az ezzel kapcsolatos írásrendszerek kiegészítésre szorultak. Ez néhányszor ugyancsak rendszertelenül következett be.

1929-ben egy párizsi konferencia nagyon is kézzelfogható eredményeket tudott elérni a hangjegyírás egységesítésében. Nem sokkal ezután egy bécsi kongresszus ugyanezt próbálta elérni a matematikában és a klasszikus nyelvekben. Lehetővé tette egy bizottság felállítását is, amely megvalósította a nemzetközi fonetikai írás alkalmazását. A második világháború után különböző okokból (új nyelvek egyenjogúsítása, figyelemreméltó előrehaladás a matematikában, kémiában és a zenetchnikákban, de politikai rivalizálások is) a helyzet ismét bonyolult és rendszertelen lett. Az UNESCO, a Nemzetközi Braille-bizottság stb. égisze alatt megkísérelték és néhány területen el is érték néhány dolog újrendezését. Erről többkötetes történeti művet lehetne írni.

Sajnos azonban azt nem lehetne állítani, hogy ma minden probléma meg van már oldva, hogy összhang van a normál írásban és a központosításban, vagy a kulcsjeleknél, hogy teljesen egységes hangjegyírásunk van, hogy csak egy matematikai jelrendszerünk van, sőt még azt sem, hogy a világ vakjai körében valódi a

kívánság, hogy mindent megtegyenek és együttműködjenek az írás összhangjáért és annak egységesítéséért, ami a látók írásában közös.

Csak néhány példát adunk. A török Braille kezdetben 146, 12 456 és 2346 jelekkel írta a függelékekkel el-látott c, g és s betűit. Reformot hajtottak végre az angolszász területek hatására és nyomására; jelenleg ugyan-ezek a betűk 16, 126 és 146 jelek lettek (az angol rövidítésrendszerhez alkalmazkodva: ch, gh, sh). — A franciák kifejlesztették saját számírásukat (a más országokban folyó munka figyelmen kívül hagyásával) és a párizsi tanárok egy csoportja ráerőltette az iskolákra az Antoine-számjegyek kizárólagos használatát: 16, 126, 146, 1456 ..., még az irodalmi szövegekben is, elvetve az egyedüli általános jelhasználatot. Braille-rendszerben, a klasszikus 1, 2, 3, 4, ... Braille-számjegyeket. Szerencsére sok nyomda, folyóirat stb. nem követte ezt az előírást. (Ezek az Antoine-számjegyeket 1913 óta sikeresen alkalmazzák, de csak speciális matematikai munkákban).

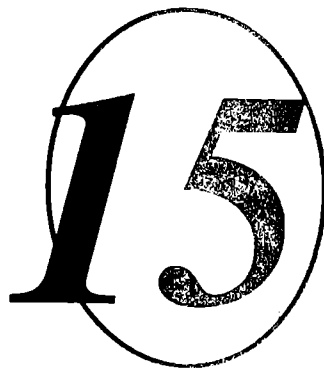
— Nemrég a spanyol nyelvű vaknevelők radikális változtatásokat hajtottak végre a központozási és néhány más jel között; persze egy ilyen határozat, még ha önmagában nem is lenne rossz, drasztikusan elkülönülne sok más ország általános gyakorlatától. Most, amikor egyre több vak tanul idegen nyelveket, ezek az egyoldalú, nemzetközileg nem egyeztetett változtatások rákényszerítik a tanulókra a különböző írásmódok külön megtanulását és gyakorlati alkalmazását ugyanazon dolgokra. Ha nem vesszük azt, hogy az ilyen „javítások” tönkreteszik a korábbi kiadványokat, amelyeket különben érdemes használni, ezek hozzáadódnak ahhoz a tényhez, hogy a tanulónak igen gyakran az idegen nyelvvel együtt

meg kell tanulnia annak egészen eltérő rövidítésrendszerét is, ha ki akarja használni a tanult nyelv adta előnyöket.

Az ilyen változtatások egyik oka, vagy ürügye néhány rövidírásrendszernek a számítógépes használatra való alkalmazása: a gépeknek nem mindig hasonló a logikájuk az emberéhez. A radikális változtatások másik oka vagy ürügye az a feltétlen kíváncsalom, hogy a Braille-jelek lehetőleg minél jobban hasonlítsanak a látókéra, alak szerint is. Ez teljesen abszurd! Legfeljebb az egész rendszer nagyon kis, jelentéktelen százalékát érintheti. Ezenkívül sok esetben, még ha hízeleg is a látó esztétikának, nem felel meg a tapintásos érzékelés logikájának, vagy a még gyakorlatibb alkalmazásnak.

Ha a 26 ... 35 jeleket tesszük kezdő és záró idézőjelként, ezek ütköznek a korábbi jelzésekkel, mint kérdőjel, illetve csillagjel, de ha ugyanerre a jelölésre a 126 ... 345, vagy 12 356 ... 23 456 jeleket választjuk, nemcsak „megtámadjuk” a másik, vagy éppen a saját nyelv betűjelöléseit, hanem elvetjük az egykori logikus és általánosan elfogadott elvet is, hogy az írásjeleknek nem lehet 1-es és 4-s pontjuk. Másrészt a XIX. század végén elfogadták, hogy a mondatvégi pontnak a hármaspont nem alkalmas, mert nem vonja magára erősen a gyorsan olvasók figyelmét. Ezért erre a célra a 256 jelet fogadták el. Jelenleg néhány nyelvben elvetették ezt az egykor általános elvet és visszatértek a hármasponthoz. Ha olyan nyelvről van szó, amelynek a helyesírása megkívánja a sok aposztrófot, ez jelentős változtatásokhoz vezet.

Mi nem állunk ellen abszolút fana-

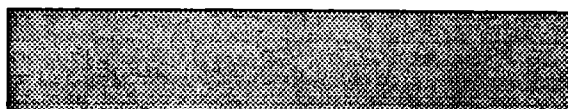
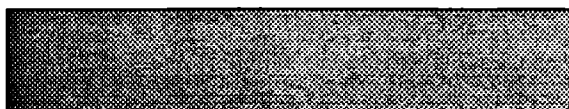

16

itikusan néhány helyesbítés gondolatának, ha valóban szükségesek, de nagyon határozottan állíthatjuk, hogy a Braille-írás jelenlegi kezelése igen

nagy káoszhoz vezet. Nem akarjuk erőltetni a pontosabb előírásokat, vagy a történelmi részleteket, csak a tényeket állapítjuk meg. Ez számunk-

ra, egy esetleg nem tökéletes, de bizonyára a dolgok rendjébe illő és hagyományosan általános Braille-írás használói számára, amely a nemzetközi nyelvre van alkalmazva, legyen erős motívum, hogy megőrizzük és védjük közös kincsünket, valamint észszerű igazolása annak, hogy ne fogadjunk el nemzeti különködéseket, néhány módosítással kapcsolatos esetleges, de valószínűleg még távoli általános egyetértésig.

Tájékoztató a Braille-könyvtárban 1989 márciusában tartott selejtezésről

Tóth Mária könyvtárosunk 1989. február 28-i nyugdíjazása miatt végleg megvált szövetségünkötől. Ez természetesen szükségessé tette a Braille-könyvtár leltározását, illetőleg selejtezését.

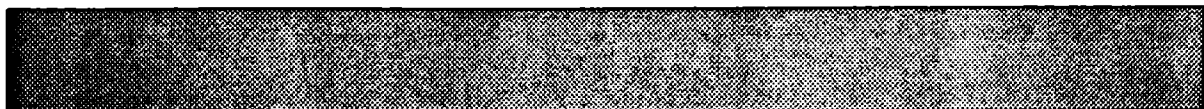
A könyvtárnak az új épületbe való költözését követően két alkalommal is volt selejtezés, (1981, 1983) de a készletből nem történt leírás, illetve a leselejtezett anyag megsemmisítése nem történt meg. Így a korábbi selejtezés anyaga is jelentkezik az 1989-ben megsemmisített könyvek számában.

A könyvtár rendbetételekor előkerült kb. száz darab ki nem bontott postai csomag, melyben a könyvek teljesen össze voltak penészedve. Ugyancsak selejtezésre került a témája, vagy a rossz minősége miatt az utóbbi időben nem olvasott több könyv.

A selejtezésben szerepeltek még azok a hiányos művek is, melyeknek

köteteiből több mint a fele hiányzott. Ezek részben az olvasóknál, részben a postán veszték el. Leselejtezésre került 4624 kötet. A tényszerű közléshez az is hozzátartozik, hogy a könyvtárban a rendezetlen tárolás miatt nem volt rendszeres takarítás, a könyvek a földön heverték, elkoszlódtak. Kb. 80 mű jelenleg hiányos, melyek kiegészítése folyamatos. Könyvmásolóink elsősorban a könyvtárból kiselejtezett és keresett műveket másolják. Megjegyezni kívánjuk, hogy a fentiekről a budapesti és Pest megyei küldöttértekezleten tájékoztatást adtunk. Kérjük azokat a tagtársakat, akik Braille-t olvasnak, hogy legyenek tagjai és olvasói a Braille-könyvtárnak és a megváltozott körülményekről maguk győződjenek meg.

Fenti tájékoztatás Hirth Ignác országos küldött közérdekű felvetésére készült, egyben válasz mindazoknak, akik a Braille-könyvek iránt érdeklődnek. (A szerkesztő megjegyzése.)

Hírek Borsodból BORSODI RANDEVÚ

17

Kis-Varga József tudósítása egy országos rendezvényről

A VGYOSZ Borsod-Abaúj-Zemplén megyei szervezete 1990. április 6—7—8-án rendezte meg a Borsodi Randevú c. országos programot. A 19 megyéből és a fővárosból több mint 80 fő vett részt a találkozón.

A megérkezés napján ízletes vacsora, majd zene és tánc fogadta a vendégeket.

Másnap, április 7-én délelőtt két program közül lehetett választani:

— országos szavalóverseny,
avagy látogatás az uszodába.

A szavalóversenyt dr. Kiss László megyei titkár nyitotta meg. A zsűriben Anger Árpádné, magyar szakos gimnáziumi tanárnő, Nagy Istvánné, a Szabó Lőrinc Könyvtár dolgozója, s végül elnökként: Kulcsár Imre színész, a Miskolci Nemzeti Színház tagja foglaltak helyet.

A verseny két fordulóból állt. Az elsőben minden versenyző kötelező versként Szabó Lőrinc négy költeményéből választhatott. Majd a második fordulóban a szabadon választott verseket mondhatták el. Mindkét forduló „anonim” volt, azaz a versenyzők neve csak az eredményhirdetéskor derült ki. A 19 indulóból az alábbi hat helyezettet részesítették értékes jutalomban:

1. Varga Ernő (Sopron),
2. Dr. Orliczki János (Budapest),
3. Szalina Istvánné (Miskolc),
4. Licskai István (Budapest),
5. Dombrádi Jánosné (Miskolc),
6. Palásti Tibor (Szolnok).

Ezenkívül a részvételért mindegyik versenyző díszoklevélben részesült.

A szavalóversenyre Bodor Tibor színművész, a Vígszínház tagja is megérkezett, aki színes tájékoztatót tartott a Hangos Könyvtárról. (Köztudottan Bodor Tibor nagyon sokat olvas fel a látássérült „olvasók” számára. — a szerk. megjegyzése).

Délután városnézéssel folytatódott a program. Ugyan szakadt az eső, de a két autóbuszban igen jó volt a hangulat, s az idegenvezetők is lelkesen magyaráztak. A vendégek megismerkedhettek Miskolc történetével, főbb nevezetességeivel, valamint Miskolc-tapolcával és Lillafüreddel. A városnézés befejező eseménye volt a borkóstoló a lillafüredi Vadászkiüt Étteremben.

Este egy játékos egészségnevelési vetélkedőre került sor. Hat négyfős csapat nevezett a versenyre. A játékosok lenyűgözően szerepeltek, s a közönség is igen sokat tanulhatott a verseny során. Majd a nap ismét zenével és tánccal ért véget.

18

Április 8-án, vasárnap délelőtt igen értékes dombornyomású térképbe-mutatót tekinthettek és „tapinthatk” meg a résztvevők. Ezekről a térképek-

ről Bíró József százados, a Magyar Honvédség Térképészeti Intézetének munkatársa tartott előadást. Örömmel nyugtázhattuk, hogy nincs okunk szégyenkezni a világban a tapintható térképeinket illetően.

Majd következett egy rendkívül érdekes bemutató: Szegedi Miklós köz-terre készült, faragott játszóeszközeit ismertette meg a vendégekkel. Jobbnál jobb ötletekkel és szebbnél szebb játékokkal ismerkedhettünk meg.

A háromnapos rendezvény igen jó hangulatban ért véget. Sok-sok kellemes programban lehetett részük a vendégeknek. Nem egy új barátság is kötődött.

Köszönet illeti a szervezőket, akik mindent elkövettek a siker érdekében.

Szabó Lászlóné

Babszem és cserép

Mivel az ókori Athénban nem léteztek a mai értelemben vett pártok, így hiányzott az a jelenség, ami a mai választási pártok működésére jellemző. A választások előtt nem voltak gyűlések. Úgy tűnik, mindenki saját magát képviselte, így csupán a saját bőrét vitte a vásárra.

Azért a politikai propaganda ennek ellenére jól működött. A hetairák, a politikai értelemben vett baráti körök befolyása erős volt. A demokrácia kiterjesztése, a fontos tisztségek sorso-lással való betöltése eleve az arisztokráciának kedvezett. A választók az akkori ókori politikai sztárkultuszt támogatva inkább választottak egy is-

mert arisztokrata botrányhóst, mint a legbecsületesebb, de névtelen athéni polgárt. A választások eredményeit egyrészt a jól szervezett arisztokrata politikai baráti körök propagandája, másrészt a sznob közvélemény divatja határozta meg. Periklész (Kr. e. 429—400) tekintélye és politikai zsenialitása azonban nemcsak a kortársak, hanem az utókor számára is elfeledtette az athéni demokrácia e néhány gyengeségét.

A klasszikus athéni demokrácia tiszta formában mindössze 58 évig állt fenn (Kr. e. 462—404). Az előzményekhez tudni kell, hogy az attikai társadalomban, mely a királyok korától négy törzsre, 12 pátriára és 360

nemzetségre tagolódt, egyes társadalmi csoportok érdekharcai újra és újra fellángoltak.

Szolón alkotmánya (Kr. e. 594.) rendezte ugyan a politikai jogokat, az adózás rendjét, de a 6. században a politikai vezető réteg, a nemesség belső viszállyai között Peiszisztratosz egyeduralmat (túrannisz) alakított ki a szegény néprétegekre támaszkodva. Halála után fiai gyakorolták az uralmat. Egyiket megölték, másikat elűzték.

Ezután Kleiszthenész a reformer vezette a politikai életet. Alapelve volt, védekezni a zsarnokság újjáéledése ellen. Alapvető intézkedése az ötszázak tanácsa, a phüléreform és a *cserépszavazás* volt. A hagyományos négy ion törzs, phülé helyett 10 nem vérségi vagy fiktív vérségi kötelék, hanem területi elv alapján szervezett phülébe sorolta Attika polgárait. A korábbi belharcokból nyilvánvaló, hogy az athéni kereskedő, kézműves és tengerész lakossága szintén a társadalmi egyenlőség, vagyis a demokrácia (népuralom) kiharcolását tekintette legfőbb céljának, éppúgy, mint az attikai partvidék halászsai, hajósai.

Ezzel szemben álltak a félsziget belső területei, a földbirtokosok, a földművelők. A mezőgazdaságból élők számára nem volt oly nagy mértékben kívánatos az iparcikkék exportja, mint a városi és a partvidéki népesség számára. Ezenkívül a tengeren túlról érkező mezőgazdasági import, mint pl. a nagy tömegű gabona, ellentétben állt érdekeikkel.

Emiatt harcoltak azért, hogy a hagyományos érdekeket képviselő arisztokrácia kezéből *ne* csússzon át az állam vezetése a városi és partvidéki polgárok kezébe.

Mindegyik phülén belül biztosítva volt a „demokrata erők” kétharmados súlya az arisztokratákkal, a földművelőkkel szemben. Kleiszthenész nemcsak a népnek kedvezett ezáltal, de családja ellenfeivel is leszámolt.

Fontos újítása volt, hogy a tanács tagjait sorshúzással jelölték ki. Harmadik reformja volt a *cserépszavazás*. Ennek bevezetése egyértelműen a zsarnokság visszatérését volt hivatva megakadályozni. Ha valamelyik polgár befolyása veszélyes mértékben megnövekedett és katonai győzelmei, vagy demagóg (esetleg közkedvelt) politikája folytán túlságosan népszerű lett, a nép 10 esztendőre eltávolíthatta Athénből. A *cserépszavazás* nem büntető, hanem megelőző intézkedés volt. **LEHETETLENNÉ TETTE AZ EGYSZEMÉLYI URALOM KI-ALAKULÁSÁT**, vagy legalábbis annak intézményesülését. A demokrácia aranykorában minden előjárót sorossal jelöltek ki, kivéve a katonai parancsnokokat, kincstárnokokat, s a kutak felügyelőit. Azonban itt is megvolt a vagyoni cenzus szerinti felosztás, amit törvényesen soha nem töröltek el. Még Szolón (Kr. e. 594) osztotta fel jövedelme szerint négy vagyoni osztályra: 500 mérősökére, 300 mérő-

20

sökére, 200 mérő-
sökére és thészeké-
re (napszámosok),
akik vagyontala-
nok voltak. Athén-
ban a nagy tekinté-
lyű vezetőket csak

az első két vagyoni osztályból lehetett választani, illetve sorsolni Kr. e. 487-től. A sorsolás módja a következő volt: a nép kijelölt 500 férfit, s azok között sorsoltak ki babszemeket, összesen kilencet. Így vakvéletlen szabta meg a kilenc vezetővé lett férfiút. A megválasztott tisztségviselőket általában bíróság vizsgálta meg. Ez abból állt, hogy megkérdezték a hivatal várományosát, kik a szülei, ősei, ezek mind athéni polgárok voltak-e, melyik szentély hol található, hol van a családi sírboltja, jól bánik-e a szüleivel, részt vett-e valamelyik hadjáratban és rendszeresen fizeti-e az adót. Nem számított, hogy a jelölt tud-e írni-olvasni, van-e politikai gyakorlata és egyáltalán alkalmas-e valamiféle vezető tisztségre.

Nem csoda, hogy Szokratész (Kr. e. 469—399) így dohogott: „örültség babszemsorsolással választani az állam vezetőit, amikor sem a kormányost, sem az ácsot, sem a fuvolást, sem más hasonló mesterembert nem akarna senki babszemekkel kiválasztani, noha az ilyenekben jóval kisebb kárt okoznak az elkövetett tévedések, mint az államügyekben.”

A sorsolt tisztségek értéke rohamosan devalválódott. Az államelnöki megbízatás egy napra szólt. Az elnök

huszonnégy órán át őrizte a templomok, kincstárak, irattárak kulcsait, az állami pecsétet, tovább nem. Így az egynapos uralom semmiféle hatalommal nem járt. Megnövekedett viszont a választással betöltött hivatalok becsülete.

A kincstárnokot feddhetetlen hírvé és jelentős vagyonnal rendelkező polgárok közül választotta kézfelemeléssel a népgyűlés, ők ugyanis saját vagyonukkal feleltek az esetleges hivatali visszaélésekért. A legnagyobb tekintélye a tíz, egy esztendőre megválasztott sztratégosznak (hadvezérnek) volt. Periklész, akit többször is újraválasztottak, döntően befolyásolta az athéni politikát több mint harminc éven át. Ez úgy volt lehetséges, hogy míg az összes polgári hivatalt egyszer, esetleg kétszer lehetett betölteni, sztratégosszá viszont annyiszor választhatták meg a nép bizalmát élvező polgárt, ahányszor csak akarták. Mivel a hadvezérek viszonylag szabadon cselekedhettek, rendszeres időközökben beszámolót kellett tartaniuk a népgyűlésen, ahol szavazással döntötték el, hogy az állam helyesli, vagy nehezményezi egyes lépéseiket. Ha nem fogadták el a beszámolójukat, a kihallgatás a bíróság előtt folytatódott. Periklész, bármily nagy is volt a befolyása, soha nem élt vele vissza. Így is mindent keresztül tudott vinni, amit akart. Thuküdidész, a történetíró írja erről, hogy Athénban csak „névleg volt demokrácia, valójában az első ember uralma valósult meg.”

Dr. Domonkos János

Az andocsi templom látnivalói és múzeumi szépségei

*„Koldusboton, törött mankón
Jövünk búcsút járni,
Szűzmáriás magyaroknak
Kopott unokái.
Éjfél van a Duna táján,
Magyaroknak éjszakáján,
Nincs más ki virrasszon.
Baráttalan, testvértelen,
Hozzád ver a veszedelem,
Boldogságos Asszony.”*

(Sik Sándor [1889—1963]:
Az andocsi Máriához)

Értékes, hagyományörző munka. Különleges látnivalók. Múzeumi szépségek. Andocs. Búcsújáró hely. Somogy megyében, a Balatontól 25 km-re délre, Balatonlelle—Kaposvár közötti útvonalon fekszik. Ferenc rendi ódon kolostorával és 1725-ben épült templomával együtt meglepően szép dolgok láthatók benne. A zarándok-autóbuszok és -autók utasai — kik kora tavasztól késő őszig érkeznek — mellett ajánljuk mindazoknak, akik becsülik a népi kultúrát. A turista sokféle utazás után először láthat a Szűzanyának ajándékozott sok-sok ruhakiállítást.

Andocsot övező legenda szerint, 1520

körül, a mohácsi vész előtt angyalok hozták ide a kegykápolnát egy éjjel Kalocsáról, benne Mária csodatévő szobrát, és tették le a mai helyére. Ez a szájhagyomány Kalocsán és Andocsra egyaránt él ma is. E hagyománynak szokása, hogy Kalocsa népe évszázadok óta ma is hűségesen elza'ndokol az andocsi Máriához. A kápolnának — a mai templom szentélyének — nincsenek alapfalai, ezért szép és szívhezszóló a hagyomány, hogy angyalok hozták.

Magyarok Nagyasszonya, a Boldogságos Szűz, akit népünk Szent István óta különös szeretettel tisztel, olyan csodálatos kegyelmekkel áldotta Mária országát (a középkorban így nevezték országunkat = REGNUM MARIANUM), amilyenekkel tán a világ egyik nemzete sem dicsekedhet. Nemcsak védőasszonya volt az országnak, hanem egyszerű gyermekeit is a vigasztalások és kegyelmek harmatával áldja sok-sok évszázad óta.

Amikor a ferences atyák 1716-ban letelepedtek Andocsra, ott a XV. sz.-ban épült gót kegykápolnát találták; benne egy kopott oltárt s ott három faszobrot: a Boldogságos Szűz, Szent Katalin és Szent Dorottya szobrai. A szakértők szerint a kegyzóbor ötszáz éves. A Boldogságos Szűz karján, jobbján tartja a kis Jé-

zust. Mindkettő fején korona van.

A templomhajó elején, ahol a barokk templomot összeépítették a kegykápolná-

val, rokokóba hajló, az egész teret betöltő dombormű látható. A Szentháromságot angyalokkal és virágfüzérrel ábrázoló művészi munkát Lengyel Gáspár alkotta 1747-ben. A templom belseje — sok régi mellékoltára — páratlan látnivalókat kínál (a kóruson pl. a környék legszebb orgonája). Az andocsi kegytemplom és ferences kolostor a Dunántúl legszebb kolostoregyüttese.

Az Istent kereső emberek — a plébánia hívei mellett — távoli vidékekről, évszázadok óta nagy csoportokban keresik fel a templomot, a Szűzanya andocsi szentélyét. E zarándoklat, búcsújárás napjaikban is tart. Az andocsi kegytemplom legnevezetesebb búcsúi: 2. Áldozói búcsú (Mennybemenetel napján), 2. Pünkösdi búcsú, 3. Szentháromság búcsúja, 4. Jézus szíve búcsú (Pünkösöd utáni 3. vasárnap), 5. Nagyasszonyi főbúcsú, 6. Órangyalok búcsúja (Szept. 1. vasárnapja), 7. Kisasszonyi és Mária nevenapi főbúcsú, (Szept. 2. vasárnapja), 8. Rózsafüzéres búcsú (október 1. vagy 2. vasárnapja).

Felejthetetlen élmény, páratlan szépségű a Mária-ruhák Múzeuma. Érdeemes megnézni, hisz napjainkig közel kétszáz Mária-ruhája van a kegyzobornak, melyet 1747 óta öltöztetnek. Az első palástot Széchenyi Katalin ajándékozta a kegyzobornak. Azóta sokan követik példáját. A ruhák mind fogadalmi ajándékok.

Többségük népművészeti munka. Küldtek Venezuelából, Kínából, az USA-ból, Kanadából és Afrikából is. Egy-egy ruha — szinte a liturgia színéhez alkalmazkodva — legtovább 3 hétig van a kegyzobron. A kegyzobrot péntek délelőtt öltöztetik.

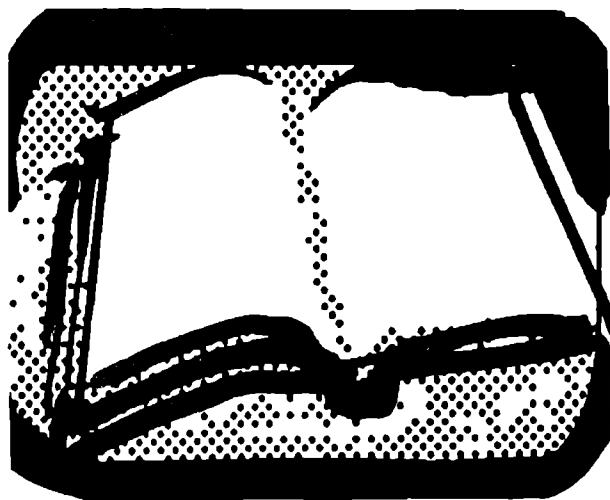
A ruhákra ráírt az egyik-másik küldő: „Édes jó Anyám! Mária! Egy éjszaka hozzád kiáltottunk andocsi Szűzanyám; a halál szájából add vissza kisleányunkat, és meghallgattad kérésünket. Hálás szívvel Neked ajánljuk palástodat, köszöneti” " Név, cím, dátum.

A ruhákat nézegetve: meghittség, nyugalom száll belénk.

A múzeum további termeiben közel-múlt és régmúlt képei a falakon: „Egy szerető Anya egyetlen fiának tsudás meg gyógyulásáért a szűz anyának tiszteletére e képet ajánlja. Melly történt Andocson 25-ik Áprilisban 1830-ik évében.” Odébb elsárgult csoportképek az andocsi Agrárifjúsági Legényegylet életéből: 1938—42; s a KALÁSZ-lányok életéből is.

Lelkiismeret-vizsgálathoz régebbi, de ma is érvényes, írásba foglalt lelki tükrök. Miről szólnak? 1. Lelki tükör: Első gyónásra és minden gyónásra. 2. Lelki tükör: 16 éves korig. 3. Felnőtt ifjak és hajadonok részére. 4. Lelki tükör pedig: Házastársak és más meglelt korúak részére.

Szabó Imre plébános úr érdeme, hogy a Mária-év (1987—88) emlékére színes képekkel is illusztrált ismertető könyvecskét jelentetett meg az andocsi búcsújáró kegyhelyről, nagy figyelmet érdemlő nevezetességeiről: a zarándokok és látogatók nem kis örömére.

Semseyné
Legeza
Ilona:

23

*Könyv-
ismertető*

Nemeskürthy István (1925—)

Requiem egy hadseregért

1943-ban a Donnál értelmetlenül elpusztult 150 ezer ember, a 2. magyar hadsereg állományának több mint fele. Tragikus sorsuk okait alig néhány mű rajzolta meg az elmúlt negyven esztendőben. A dokumentumgyűjtemények anyagát Nemeskürthy kibővítette: ismeretlen adatok, parancsok, jelentések, szemtanúk, átélők korabeli feljegyzéseinek tömegét bányászta ki a katonai levéltárból. A Don-parti csatát, 1943 januárját idézik a lapok tömören, szinte szárazon.

Az 1942 tavaszán sebtében hadi létszámra felduzzasztott 2. magyar

hadsereg zömét a nincstelenek, a parasztok, a kisemberek, a munkaszolgálatosok adták. Kiképzésükről, ellátásukról nem gondoskodtak. A fegyverzet jó része elavult, bonyolult szerkezetű, téli használatra alkalmatlan volt, az utánpótlással nem törődtek. A német hadvezetés a magyarokra az ágyútöltelék szerepét erőszakolta. A szerző sokszor medítálva, de tárgyilagosan írja le a hadsereg szükségszerű demoralizálódását, majd fizikai pusztulását. Hiteles emborsorsokat, hősokeket, bűnösöket, összetett, ellentmondásos jellemeket vonultat fel.

24

Katalóguskiegészítő

1989. november 1-től

1990. március 31-ig

Író neve	Mű címe	Felolvasó	Kazetta- szám	Darab- szám
Andrzejewski, Jerzy Beke Kata	Hamu és gyémánt	Vojtkó G.	491	17
Béládi László Bokor Imre Dékány András Feval, Paul Gaál István	Jelentés a kontraszelekcióról Sztálin Kiskirályok mundérban Mexikói legények A púpos Amit rosszul tudunk (Természettudományi koholmányok és balhitek)	Bereznay É. Grits P. Bodor T. Táncsics M. Bodor T.	1419 171 145 1369 270	9 15 8 14 23
Gárdonyi Géza Gárdonyi Géza Gárdonyi Géza Gárdonyi Géza Gárdonyi Géza Gárdonyi Géza Gárdonyi Géza Görgey Artur Hofman, Gret Ignác Rózsa Kardos György	Adj Isten Biri A pesti úr Ida regénye Szerelmi történetek Tapasztalatok Vallomás Vesződelmek Életem és működésem Vak vezet világtalant Ünnepi férfiú Avraham Bogatir hét napja Hová tűntek a katonák A történet vége	Mravik Zs. Bodor T. Bodor T. Bodor T. Bodor T. Bodor T. Bodor T. Bereznay É. Bereznay É. Bodor T.	689 294 330 289 293 345 348 364 269 485 677	11 18 3 15 6 2 5 3 36 4 15
Keyes, Daniel Kundera, Milan Maclein, Alistar Mester Zsolt Nemeskürthy I. Rákosi Viktor Sik Endre Sőtér István	Az ötödik Sally Tréfa Navarone ágyúí Koppantó Daliás idők Korhadtt fakeszettek Vihar a levelet ... Bárányt szoptató oroszlán	Varanyi L. Bereznay É. Bodor T. Vojtkó G. Varanyi L. Botta Á. Bodor T. Máriásiné Bodor T.	195 751 288 290 188 280 291 137 140	32 13 17 16 12 6 7 19 17
Stendhal Süsskind, Patrick Szakonyi Károly Szalatnay Rezső	Armance, Lamiel A parfüm Bolond madár Kempelen Farkas, a varázsló	Bodor T. Bereznay É. Bereznay É. Bereznay É.	292 532 1435 509	18 10 8 13
Uris, Leon Wallace, Edgar	Meghalsz, tengerész! Az ember, aki nem is él	Varanyi L. Botta Á.	495 1436	27 5

Z
E N E I R O V A T

25

Kas László

Niccolo Paganini emlékére

E hó 27-én emlékezzünk a felejthetetlen hegedűvirtuóz és zeneszerző halálának 150. évfordulójára. Életének ez a mintegy 58 éves időtartama — 1782—1840 — zenei stílustörténet szempontjából igencsak karakterisztikus: a nápolyi és a mannheimi stílus — úgymond „lecsengett” — a zenei klasszicizmus „in floribus” idejekorszaka, valamint a zsenge romantika formálhatta volna Paganini habitusát, zeneszerzői egyéniségének kialakulását.

De nem formálta! Megfordult a szerep: Paganini formálta korát, mégpedig nem elsősorban zeneszerzői mondanivalójával, hanem hegedűjátékával. És nemcsak saját korát — korának csodálói közt nem kisebb egyéniségek voltak, mint Chopin, Lamartine, Victor Hugo, Alexandre Dumas, George Sand és: — LISZT!. Tehát nemcsak saját korát, hanem a jövőt is, a huszadik századot is.

Mert mi is a mércéje a hegedűjátéknak, a virtuóz technikának korunk zenepedagógiájában? Az a mércéje, azon technikai normatíváknak a rendszere, melyeket Paganini fedezett fel, fejlesztett ki. Gondoljunk csak az ún. scordatura — a húrok áthangolása — előtte is alkalmazott bravúrjára, melyet 6 interpretálás közben, te-

hát „in statu nascendi”, az előadott mű születésekor alkalmazott oly módon, hogy menet közben csavart egyet valamelyik húr feszítő-hangoló kulcsán annak érdekében, hogy valamely dallamív karakterén, tónusán, agogikáján változtasson a mű újszerűsége érdekében. Vagy tekintsük az egy húron kivitelezett fekvésváltások technikájának kimunkálását, mely egészen újszerű akusztikai effektusok megjelenítését tette lehetővé, dilemma elé állítva az akkori hallgatóságot, hogy amit most hall, az szélhámosság, vagy pedig egy „nie da gehört” — eddig nem hallott hangszín, melynek elfogadása, vagy tagadása zenei műveltségének továbbfejlődését, vagy akadémikus szinten való megfeneklését jelenthette, jelentette.

Hol lenne ma Paganini szigorú mester-ségbeli diszciplinái nélkül Hubermann rusztikusan mély intonációja, egy Kreisler kislányosan szívet melengető tónusa, egy Ojsztrah mindent felülmúló, magabiztos „keleti belcanto”-ja, egy Ruggiero Ricci huszadik századba reinkarnálódott „Paganinis” technikája, vagy mindezeket a színeket sajátosan, eklektikusan egységbe ötvöző SZIGETI JÓZSEF árnyalatgazdag cantilenája, a latin ABC mind az

26

öt magánhangzóját megszólaltatni képes, vox humana értékű artikulációja?

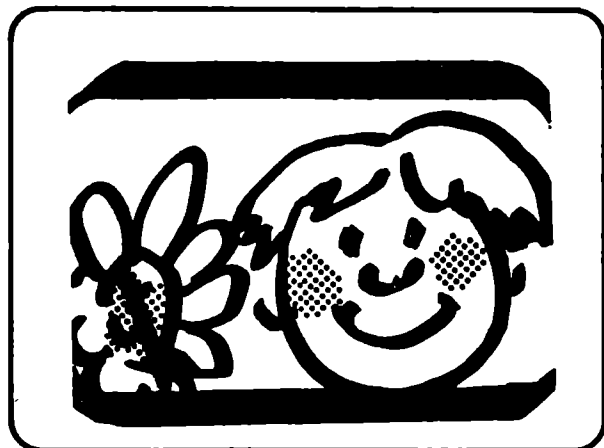
Paganini művei nem igénylik a mai értékítéletünk mércé-

jével való megmértetést. Sokan úgy vélik, vélték — korában és korunkban is — hogy opusai nélkülözik a magasabb szintű, poétikus mondanivalót. Ezt a nézetet cáfolandó, gondoljunk csak arra: Max Schottky, Paganini kortársa és életrajzírója könyvéhez mottót kér magától a Mestertől, aki ezt írja: „Bisogna forte ventire, per far sentire” — vagyis: (megpróbálva hűen követni az olasz szöveg rímelését) ahhoz, hogy érzést keltsünk, magunknak kell éreznünk. Két hegedűversenye — az Esz-dúr és a h-moll — előadása — a fentieket igazolandó mégis „embert kíván” a pódiumra. Más az esztétikai értéke, mint az ismert klasszikus, vagy romantikus hegedűversenyekének. Más az érték- és mértékrendje, mint ahogyan más módon vethetők össze capricciói Bach hegedűpartitáival, jöllehet mindkettő a hegedűsök tudásának próbaköve, Gradus ad Parnassuma, mindennapi imája; kenyeré. Műveiben nem az ő saját egyénisége nyilvánul meg elsősorban, hanem azon utódoké és jövődöbelieké, akik méltó módon képesek ezeket megszólaltatni; de nemcsak ezeket, hanem mindazon műveket, melyeket Paganini technikai iránymutatása nélkül nemhogy megszólaltatni, de megírni sem lehetett volna! Kell nagyobb elismerés Paganini nagyságát igazolandó, olyan név említésénél, mint Liszt Ferencé, aki hallgatva őt, euforikus ihletésében 24 etüdjéből

zongoraátiratokat komponált? Ugyanezt cselekedte Schumann és Brahms is. (Anélkül, hogy hazafias túlzásokba esnénk Paganini személyét illetően, ne feledkezzünk meg a híres „La campanella”-járól, a h-moll hegedűverseny rondójáról, melyet Liszt írt át zongorára, az eredeti hegedű-originálishoz méltó színvonalon. (Egyébként ennek a hegedűversenynek bevezetőjét hallgatva kiben nem merül fel valamiféle all’ungherese ihletés-beütés?)

Paganini egyedülálló, egyszeri és megismételhetetlen fenoménja a zenetörténetnek. Diadalútja gyermekkorától úgyszólván halála pillanatáig töretlen. Keveset tanult másoktól, de azt gyorsan és alaposan. Első mester édesapja — aki Mozart-hoz és Beethovenhez, illetve ezek apjához hasonlóan zsarnoki módon csodagyereket akart formálni belőle — szóval édesapja megmutatja neki, hogy hol helyezkedik el a G-D-A-E húr a hegedű korpuszán — erre a fiú megmutatta, hogy mit kell azokkal csinálni. Majd Giacomo Costa, a genovai San Lorenzo katedrális neves karmestere foglalkozik vele, de hamar rájön, hogy tőle a mesterséghez szükséges tudnivalókon kívül nemigen tanulhat többet. Végül Alessandro Rolla, az ismert pármái hegedűs adja meg a teljes önállóságához nélkülözhetetlen egyéni tudnivalókat. Ekkor Paganini 16 éves!

A továbbiakban autodidaktikus képessége volt istenadta tehetségének továbbfejlesztője. Egyértelmű főhajtással emlékezik rá az utókor zeneértő-művelője és zenekedvelője egyaránt, mert ő az, aki a vonós virtuóztechnika „know-how”-ját hosszú időre előre megalapozta, meghatározta.

Kiss
János

27

Törődjünk

többet egészségünkkel!

BALKEZESSÉG

Civilizációnk messzemenően a jobbkezességre van „beállítva”, hiszen az emberek általában a jobb kezüket részesítik előnyben.

Ámbár a mindennapi életben használatos tárgyak többségét mindkét kezünkkel használhatjuk, vannak olyan eszközök, szerszámok, berendezések, amelyeknél ha akarjuk, ha nem, a jobb kezünkre vagyunk utalva. Ilyen sok háztartási eszköz: a darálók, a legtöbb konzervnyitó, az ollók, néhány kéziszerszám, mint például az aszimmetrikus ötvösszerszámok vagy a berendezések közül a gépkocsi sebességváltója stb.

A jobb és bal kéz eltérő használata nem csak emberi tulajdonság: a törzsfejlődésben friss jelenségnek számít. Egyes kutatók szerint a gorilla az első főemlős, amelynél a „jobbkezesség” jelei már gyaníthatók. Ám a két kéz kifejezetten eltérő használata csak az emberi fajra jellemző. Az emberi fejlődés során a két kéz szerepe szükségszerűen vált szét a munkavégzés során; az egyik kéz a munkaeszközzel való foglalatostkodást, míg a másik kéz a

munkatárgy rögzítését látta el. A jobbkezes használatra való átállás időpontjának megállapítására a korai kő-, majd fémkorszakbeli aszimmetrikus szerszámok, a különböző vakarók, állatnyúzó pattintott kövek stb. szolgáltak kiindulásul a kutatók számára. Fontos támpontokat nyújtottak a kutatásokhoz a kézműves eszközök, a használati tárgyak, sőt a történelem előtt készült barlangrajzok is.

Az ember kezességének kérdése nem csak gyakorlati problémákat vet fel. A jelenség megfejtése számos tudományág képviselőjét foglalkoztatta: vizsgálták ideg orvosok, pszichológusok, élettankutatók, biológusok. A jobb- és balkezesség tekintetében azonban a mai napig sem alakult ki egységes álláspont. Tény, hogy minden kisgyermek azzal a kezével ragadja meg a tárgyakat, amelyik neki az adott helyzetben előnyösebb, vagyis a tárgyhoz közelebb eső kezével nyúl, fog, mert így könnyebb. Mozgása elsősorban tárgyakhoz viszonyított helyzetétől függ. Az életkori fejlődéssel azonban egyre több gyerek nyúl a tárgyak után a jobb kezével akkor is, ha azok egyforma távol-

28

ságra vannak mindkét kezétől, esetleg a bal kezéhez vannak közelebb. Ha erőt akarnak kifejteni, akkor is inkább a jobb kezüket használják.

Az első életév végére szinte minden fontosabb tevékenységét a jobb kezükkel végzik, míg a balt csupán a jobb kéz segítőjéül használják.

A manipuláció fejlődése és a kézhasználat kialakulása az idegrendszer érési folyamatától is függ. Nem véletlen, hogy éppen az első életév vége felé kezdik a gyermekek megkülönböztetni a jobb és a bal kezüket, s előnyben részesíteni a jobbot. Ekkorra tehető ugyanis az akaratlagos, finoman adagolt mozgások kivitelezésében legnagyobb szerepet játszó idegpálya, az úgynevezett piramispálya fejlődésének egy fontos mozzanata, az idegrostok „szigetelő” burkolatának a kialakulása, a velőhüvelyesedés. Ugyancsak akkorra alakulnak ki a kisgyermek alapvető tevékenységformái, a tárgyi cselekvés és az eszközhasználat. Ekkor már megkísérli a kisgyermek a tárgyakat rendeltetésüknek megfelelően használni, s eközben arra kényszerül, hogy alkalmazkodjék e tárgyakhoz, úgy nyúljon utánuk, úgy fogja meg és úgy használja azokat, ahogyan azt a tárgy jellege megszabja.

Utánzás, adottság, szoktatás

A jobb kéz használatának kialakulásában döntő szerepe van egyesek szerint annak, hogy a gyermek minél pontosabban akarja utánozni a felnőtt tevékenységeit. Ez természetesen nemcsak a mozdulatok egyes elemeire, vagy azok folyamatára vonatkozik, hanem a kézhasználat módjá-

ra is. Ugyancsak meghatározó e folyamatban a felnőttek ítélete: helyeslésük, illetve helytelenítésük. Általában megdicsérik a kisgyerekeket, ha a „szép” kezével fogja meg a kanalat, s dorgálás jár azért, ha bal kézzel próbál enni, a „csúnya” kezével nyúl a bögre után. A felnőttek által jóváhagyott, helyeselt mozdulatok így fokozatosan megerősödnek, mind gyakoribbá válnak, s ugyanakkor gátlás alá kerülnek azok a mozdulatok, amelyeket a felnőtt nemtetszéssel fogad. Végül is a gyermek ily módon tanulja meg, miként bánjon a két kezével.

Mint látjuk, a tanulásnak, az utánzásnak fontos szerepe van abban, hogy a gyermekek lassan jobbkezesekké válnak, ám a dolog ennél bonyolultabb. Hiszen a balkezes gyermek környezete is hasonlóképpen jár el, ő is utánozni kívánja a felnőttet, mégsem „szokik” át a jobb kezeire, ő bizony egész életére balkezes marad. A jobbkezeséget nem csupán megtanuljuk, hanem e készséggel együtt is születünk, éppen úgy, mint ahogyan a balkezes is balkezesnek születik. Mi határozza meg, hogy valaki jobbkezes, illetve balkezes?

Agykéreg és öröklődés

Idézzük fel az agyvelő működésével kapcsolatos ismereteinket. Köztudott, hogy az agyvelő két féltékéje nem egyformán működik. Mindkét féltéke más-más működésekért felelős. A századforduló óta megélénkülő vizsgálatok bizonyították, hogy a magasabb rendű kérgi működések, mint például a beszéd, a megismerő funkciók és a kézmozgások központjai csak az egyik agyféltekén helyezkednek el. A kézmozgások irányítását általában a bal féltéke végzi. Ám mivel idegpályáink — így az akaratlagos mozgások irányítását végző, már említett pi-

ramispályák is — kereszteződnek, nyilvánvaló, hogy a jobb kezünk ügyesebb. Ebből következik az, hogy a balkezeseknek a jobb oldali agyfélteke kézmozgató központjai a fejlettebbek. A kutatások szerint a magzati élet harmadik hónapjában dől el, hogy a megszületendő gyermek jobbkezesként vagy balkezesként látja-e meg a napvilágot.

Több kutató arra a következtetésre jutott, hogy a szervezet általános működési egyenlőtlensége nemcsak a kezességben nyilvánul meg, hanem a jobblábúságban, a jobbszeműségben, sőt a jobb oldali arcfél gazdagabb mimikájában is: illetve a balkezeseknél mindezek fordítottjában. A jobbosok általában jobb lábbal rúgnak, ugranak, a jobb lábukkal lépnek fel az első lépcsőfokra, hajtják erősebben a biciklipedált.

A balkezesességben szerepe van az öröklődésnek is. Családi statisztikai adatok bizonyítják: ha a felmenő ági rokonok között több a balkezes, akkor az utódok között is több lesz. Ha mindkét szülő az, akkor a gyermekek 20 százaléka születik balkezesnek. Viszont, ha mindkét szülő jobbkezes, a gyermekeknek mindössze 7 százalék esélyük van arra, hogy balkezesnek szülessenek.

A balkezesesség gyakoriságának megállapítása attól függ, hogy ki mit tekint balkezesnek. Sokan azokat is közéjük sorolják, akik mindkét kezüket használják, míg mások jobbkezesnek tekintik az átnevelt balkezeseket is. Ugyanakkor figyelembe kell venni az életkort is, mivel a kisebb gyermekek gyakrabban használják a bal kezüket, amit az idők folyamán minden erőszakos ráhatás nélkül is elhagynak. Vannak vidékek, közösségek, ahol a balkezesesség látszólag gyakoribb, mivel itt nem tulajdonítanak különös jelentőséget a balkezeseknek, s így nem is

törekcszenek az átnevelésre, az erőszakos átszoktatásra. Más vidékeken viszont még a legkisebb kortól jobbkezesességre nevelik a gyermeket.

29

A balkezesesség megállapítását nagymértékben nehezíti, ha a szülők eltagadják gyermekük balkezesességét, mintha az valami szégyellni való volna. Hiszen a legtöbb nyelvben a balkezes, a „balos”, a baljelző szóösszetételek átvitt értelemben becsmérő csengésűek, holott a balosság normális jelenség, természetes dolog, csupán azt jelzi, hogy kinek melyik agyféltekéje viszi a vezető szerepet, más szóval: melyik a domináns agyféltekéje.

Civilizációinkban ennek ellenére még napjainkban is kivételesnek tekintik a balkezesességet, a balkezeseket pedig átnevelendőnek tartják. Ne feledkezzünk meg a „tárgyak bosszújáról” sem! A balkezesek sok esetben már csak azért is hátrányosabb helyzetben vannak jobbkezes társaiknál, mert az élet számos feltétele a jobbosoknak kedvez. Egy jobbkezesekre szabott világban nehezebben illeszkednek be a balkezes gyermekek. Különösen kiélezetté válik a helyzet az iskolába lépéskor, a betűvetés elsajátításánál.

Szép kéz — csúnya kéz

Ám az átszoktatás — minél szembetűnőbb a bal kéz használata — többet árt, mint használ. Könnyen beláthatjuk, hogy miért: ha az agynak csupán egyetlen rész-működését is erőszakkal megváltoztatjuk, az az egész agy működésére kihat. Ezért válnak a jobb kéz használatára átállított gyermekek fáradékonnyá, félszeggé, a mozgásuk lelassul vagy éppen kapkodó, sokan dadogni kezdenek, fejfájásról pa-

30

naszkodnak és ingerültek, ha bármilyen kezűgyességet igénylő feladatot kell elvégezniük. S végül, de nem utolsósorban: mindkét kezükkel egyaránt ügyetlenül

fognak bánni.

Ha egy gyermek önként kezdi el mindkét kezét használni, hagyni kell, s nem szabad arra kényszeríteni, hogy mellőzze a bal kezét és kizárólag a jobbot használja. Vannak gyermekek, akik jobb kézzel írnak, de ballal esznek, annak megfele-

lően váltogatják a kezüket, hogy milyen feladatot kell elvégezniük. A balkezes és kétezes gyermekeknek meg kell engednünk, hogy azzal a kezükkel egyenek, amelyikkel jólesik, azzal a kezükkel írjanak, amelyikkel könnyebben megy nekik a betűvetés. Mindenképpen arra kell törekednünk, hogy egyetlen gyermek se érezze a balkezességet testi hibájának és ne alakuljon ki benne kisebbségi érzés. Nem szabad gúnyolni, ha a bal kezét használja, sem jutalmakkal kecsegtetni, ha hajlandóan mutatkozik a jobb kéz használatára. Nincs „szép” kéz, mint ahogyan „csúnya” kéz sem. Mindkét kezünk egyformán értékes!

**Dr. Földiné
Csák Valéria**

BASIC

**alapfokon,
BraiLab- tulajdonosok számára**

Előző leckénkben már említett tettünk a GOSUB utasításról. Ez az utasítás tulajdonképpen egy utasításpár egyik fele, a hozzátartozó másik utasítás a RETURN. „Egymáshoz tartozásuk” hasonló a már ismert FOR-NEXT utasításpárhoz. Ha a GOSUB egyedül, a RETURN nélkül szerepel, a gép hibaüzenetet ad. A GOSUB utasítás hasonlít a GOTO utasításra annyiban, hogy hatására a program végrehajtása azon a soron folytatódik, amely sornak a száma a GOSUB utasítást követi. Mindaddig, amíg a futás során nem talál egy RETURN utasítást, amelynek hatására a vezérlés visszatér a GOSUB utasítást követő sorhoz, illetve ha kettőspont áll utána,

akkor a kettőspontot követő utasításra. Azt a programrészletet, amelyet GOSUB-bal hívunk meg, subrutinnak hívjuk. Subrutin kialakítására általában akkor van szükség, ha egy adott programrészletet több alkalommal kívánunk lefuttatni, a főprogram különböző helyein. Ez esetben elég csak egyszer leírni a programrészletet, hiszen amikor erre szükség van, egy GOSUB utasítással ezt a subrutint meghívhatjuk. Amikor pedig végrehajtott, a végén lévő RETURN utasítás hatására a program visszatér oda, ahonnan meghívtuk.

Ideje, hogy itt megemlékezzünk a POP utasításról. Erre az utasításra szükségünk lehet mind a GOSUB-

RETURN utasításpár, mind pedig a FOR-NEXT utasításpár alkalmazásakor. Működésének megértéséhez tudnunk kell, hogy mind a FOR, mind a GOSUB utasítás végrehajtásakor a gép „megjegyzi” annak a sornak a számát, ahol a FOR, illetve a GOSUB található, valamint az utasítás típusát (tehát hogy FOR-ról, vagy GOSUB-ról van szó). Amikor megtalálja a NEXT-et, illetve a RETURN-t, ezen megjegyzett információ alapján tudja, hogy hova kell visszatérnie.

A POP utasítás hatására ez a „megjegyzett” információ törlődik. Erre akkor lehet szükségünk, ha egy ciklusból, vagy egy subrutinból „menet közben” akarunk kilépni.

Nézzünk meg egy példaprogramot:

```
10 FOR I=1 TO 10
20 A=A+10
30 FOR J=1 TO 5
40 A=A+1
50 PRINT A
60 IF J=2 THEN GOTO 80
70 NEXT
80 NEXT
```

Futtassuk le a programot, és figyeljük meg a keletkezett számsort.

Írjuk át a 60. sort oly módon, hogy
60 IF J=2 THEN POP: GOTO 80

Ha most futtatjuk a programot, látjuk a számsorok közötti különbséget.

A GOSUB és a GOTO utasítások után nemcsak egy adott sor száma állhat, ahova ezen utasítások hatására a programnak el kell ugrani, hanem állhat egyváltozó is. Tehát megjelenhet úgy a sor, hogy GOTO X, vagy GOSUB Z. Ilyenkor az X, illetve Z értékének megfelelő számú soron fog folytatódni a program.

A FOR-NEXT utasításpárra emlékeztet a REPEAT-UNTIL utasításpár. REPEAT jelentése: ismételt, UNTIL: addig, amíg

Az UNTIL után található egy feltétel.

Például:

```
10 REPEAT
20 A=A+1
30 BEEP "#A"
40 UNTIL A=10
```

Ha a programot lefuttatjuk, 10 pittyenést fogunk hallani. Az UNTIL mindaddig visszaküldi a program futását a REPEAT utáni sorra, amíg az UNTIL-t követő feltétel meg nem valósul. (Jelen esetben, hogy A egyenlő legyen 10-zel)

A REPEAT-UNTIL esetében is irányadó a POP utasítás használatáról leírt előző rész.

Röviden ismerkedjünk meg az INKEY, és az INKEY \$ utasításokról. Mindkét utasítás azt figyel, hogy valamelyik billentyű le van-e nyomva. Ha igen, akkor INKEY értéke az adott billentyű ASCII kódja, az ONKEY\$ értéke pedig az az adott karakter, ami éppen le van nyomva.

Tehát; ha INKEY-t használunk, és lenyomjuk az A billentyűt, az INKEY értéke 65 lesz. INKEY# esetében az eredmény "A" lesz.

Nézzünk egy rövid példát:

```
10 IF INKEY 0 THEN A=INKEY:
GOTO 30
20 GOTO 10
30 FOR I=' TO 200: NEXT
40 PRINT A
50 GOTO 10
```

A 30. sorban azért van szükség a ciklusra, (tulajdonképpen időhúzásra) mivel az INKEY és az INKEY\$ a program futása közben vizsgálja a billentyűzetet. Ez az a sajátosság, amiben eltér az INPUT utasítástól, hiszen az INPUT használatakor a futás leáll, és „vár” egy billentyű lenyomására, majd a CR gomb lenyomására, és ek-

32

kor fut tovább. Az INKEY, vagy INKEY\$ esetében viszont a program átfut ezen az utasításon, és amikor éppen az utasításnál tart, akkor vizsgálja meg a billentyűzetet, hogy le van-e nyomva, vagy sem. Mindebből természetesen következik, hogy ilyenkor csak egy adott billentyűt tud „érezni”.

Ha az előző példa 10 sorát átírjuk úgy, hogy:

```
10 IF INKEY$ THEN A$=INKEY$:
GOTO 30
```

a 40 sort pedig ekként
40 PRINT A\$

azt tapasztaljuk, hogy az éppen lenyomott billentyűt fogja kimondani a PRINT utasítást. Az INKEY\$-nak ezt a jellegzetességét gyakran használják fel például játékprogramokban, amikor egy billentyű lenyomására kell reagálni a programnak, valamint akarsz-e vagy sem, nyomd le az I vagy N betűt, a lenyomást követően rögtön fut a program.

Ezt leggyakrabban a REPEAT-UNTIL, illetve az INKEY\$ együttes használatával szokták megvalósítani, például a következőképpen:

```
10 REPEAT: UNTIL INKEY$
: A$=INKEY$
```

```
20 REPEAT? UNTIL INKEY$=,
```

A 10 sorban a REPEAT-UNTIL addig vár, amíg az INKEY\$ tartalma nem tér el az ürestől, vagyis valamely billentyűt le nem nyomjuk. Ebben az esetben az A\$-ba betölti az INKEY\$ tartalmát, majd a 20. sorban a REPEAT-UNTIL addig vár, amíg INKEY\$ „üres” nem lesz, vagyis amíg el nem engedjük a billentyűt. Erre akkor van szükség, ha a billentyű lenyomását

követően PRINT utasítást kívánunk végrehajtatni, mert a lenyomott billentyű elnyomná a beszédet.

Programbörze

Új lehetőség Braille-Lab tulajdonosoknak. Az alábbiakban ismertetett programok közül lehet választani. Ha szeretné megkapni, küldjön egy kazettát, vagy floppy lemezt a szerkesztőségbe. Ha a felsoroltakon kívül van olyan programja, amiről úgy gondolja, hogy más is örülne neki, írja meg, küldje el, „nyilvántartásba” kerül. Programcserénk ingyenes, ha ismerjük a szerzőt, nevét mindenkor feltüntetjük. Saját készítésű programokat főleg köszönettel fogadunk, a szerzői jogdíj a sorstársak öröme. A kazetták másolását a budapesti Programtárház klubtagjai vállalták. A lemezekét jómagam.

Lássuk a listát:

Játékprogramok:

Hova mégy te kis nyulacska (készítette: Csapó Endre)

Elvarázsolt kastély (Csapó Endre)

Kapitaly (Licskai István)

Labirintus (dr. Földi János)

Istálló (dr. Földi János)

Malom (Brátán Ferenc)

Tőzsde (Balogh Tibor)

Csernobil (szerzője ismeretlen, Braille-labra átdolgozta Ecsedi Csaba)

Szindbád (ismeretlen)

Hamurabbi (ismeretlen)

Ürcsata (ismeretlen)

Amőba (ismeretlen)

Beszélő sakk (Sargon II) (dr. Földi János)

Egyéb

Turbo (dr. Földi János)

Pis Mátyásné

KÖTÉSMINTÁK

33

Hullámos, bogyós csipkeminta

14 szemből áll a minta. A mintákat színén 2 sima, visszáján 2 fordítottal választjuk el egymástól. A 2., 4., 6., 10., 12., 14., sor fedett. A 8., és 16., sor pedig végig fordított lesz.

1. sor: 3 fordított, 2 sima, 1 ráhajtás, 1 sima, 1 ráhajtás, 2 sima, 3 fordított, 3 szemet fordítottan egybe lekötünk.

3. sor: 2 fordított, 2 sima, 1 ráhajtás, 3 sima, 1 ráhajtás, 2 sima, 2 fordított, 3 szemet fordítottan egybe lekötünk.

5. sor: 1 fordított, 2 sima, 1 ráhajtás, 5 sima, 1 ráhajtás, 2 sima, 1 fordított, 3 szemet fordítottan egybe lekötünk.

7. sor: 2 sima, 1 ráhajtás, 7 sima, 1 ráhajtás, 2 sima, 3 szemet fordítottan egybe lekötünk.

9. sor: 1 sima, 1 ráhajtás, 2 sima, 3 fordított, 3 szemet fordítottan egybe lekötünk. 3 fordított, 2 sima, 1 ráhajtás, 1 sima.

11. sor: 1 ráhajtás, 2 sima, 2 fordított, 3 szemet fordítottan egybe lekötünk, 2 fordított, 2 sima, 1 ráhajtás, 3 sima.

13. sor: 1 ráhajtás, 2 sima, 1 fordított, 3 szemet fordítottan egybe lekötünk, 1 fordított, 2 sima, 1 ráhajtás, 5 sima.

15. sor: 1 ráhajtás, 2 sima, 3 szemet fordítottan egybe lekötünk, 2 sima, 1 ráhajtás, 7 sima.

Hamis csavart csipkeminta (haladóknak)

18-cal osztható szemek. Páros sorok fedettek.

1. sor: 2 sima, 4 fordított végig váltva a soron.

3. sor: 2 sima, 4 fordított, 3 sima, 2 szemet fordítottan egybe lekötünk, 1 fordított, 2 sima, 2 fordított, 1 ráhajtás, 2 fordított.

5. sor: 2 sima, 4 fordított, 2 sima, 2 szemet fordítottan egybe lekötünk, 1 fordított, 2 sima, 2 fordított, 1 ráhajtás, 3 fordított.

7. sor: 2 sima, 4 fordított, 1 sima, 2 szemet fordítottan egybe lekötünk, 1 fordított, 2 sima, 2 fordított, 1 ráhajtás, 3 fordított.

9. sor: 2 sima, 4 fordított, 2 szemet fordítottan egybe lekötünk, 1 fordított, 2 sima, 2 fordított, 1 ráhajtás, 1 sima, 4 fordított.

11. sor: 2 sima, 3 fordított, 2 szemet fordítottan egybe lekötünk, 1 fordított, 2 sima, 2 fordított, 1 ráhajtás, 2 sima, 4 fordított.

34

13. sor: 2 sima, 2 fordított, 2 szemet fordítottan egybe lekötünk, 1 fordított, 2 sima, 2 fordított, 1 ráhajtás, 3 sima, 4 fordított.

Rizsmintás kocka (kezdőknek)

„Variálható!” A kockákat rizsmintás sorok és csikok közé helyezük. Ügyeljünk arra, hogy a sorok és csikok száma megegyezzen. 11 szemből áll a kocka. A páros sorok végig fordítottak.

1. sor: 5 sima, 2 szemet simán egybe lekötünk, 1 ráhajtás, 4 sima,

3. sor: 4 sima, 2 szemet simán egybe lekötünk, 1 ráhajtás, 2 sima, 2 szemet si-

mán egybe lekötünk, 1 ráhajtás, 1 sima.

5. sor: 3 sima, 2 szemet simán egybe lekötünk, 1 ráhajtás, 2 sima, 2 szemet simán egybe lekötünk, 1 ráhajtás, 2 sima.

7. sor: 2 sima, 2 szemet simán egybe lekötünk, 1 ráhajtás, 2 sima, 2 szemet simán egybe lekötünk, 1 ráhajtás 3 sima.

9. sor: 1 sima, 2 szemet simán egybe lekötünk, 1 ráhajtás, 2 sima, 2 szemet simán egybe lekötünk, 1 ráhajtás, 4 sima.

11. sor: 2 szemet simán egybe lekötünk, 1 ráhajtás, 5 sima, 2 szemet simán egybe lekötünk, 1 ráhajtás, 2 sima.

13. sor: 6 sima, 2 szemet simán egybe lekötünk, 1 ráhajtás, 3 sima.

15. sor: 5 sima, 2 szemet simán egybe lekötünk, 1 ráhajtás, 4 sima.

17. sor: 4 sima, 2 szemet simán egybe lekötünk, 1 ráhajtás, 5 sima.

Hirdetés

Egészségi okok miatt eladom új állapotban lévő mahagóni színű, Czerny-pianinómat, valamint nyugati márkájú új babakocsimat.

Érdeklődés: 1651-684, Lelovicsné.

vállalja:

**Családi házak, társasházak,
beépítések, lakásfelújítások,
villanszerelési munkák
tervezését és kivitelezését,
villanytűzhelyek, mosógépek
és villanyboylerek
elektromos telepítését.**

Újdonság:

**Hálózati hibák elhárítása
a bejelentéstől számított
24 órán belül!**

ÉLGAV Műszaki Szolgáltatói GMK
1111 Budapest XI. ker., Budafoki út 59.
Telefon: munkanap 7—20-ig 1851-633/20
szombaton és vasárnap 8—16-ig 1871-238

